

ŠT. 7 1933/34 VRTEC LETNIK 64

Vaclav Beneš Třebizský — Orožen Janko:

Iz rodne kočice.

Levogradske spominčice.

(S Slanskega.)

»Ne verujem kar tako v vsako stvar; ali kar vam povem, je sveta resnica, tako kakor te skale stojе že nekoliko več ko tisoč let in kakor ta cerkvice nad njimi že tudi šteje nekoliko več let nego moja stara glava!«

Brodnik, ki je izgovoril te besede, je pustil čolnič, da so ga valovi nesli proti severu, se vzravnal in mi pogledal v oči. Bil je mož visoke, suhe in nekoliko sloke postave, nosil je platnene spodnje hlače, belo-modro progasto srajco in širok slamnik na glavi. Ostre poteze v njegovem obličju so pričale o nezlomljivi odločnosti njegove sive glave, a pogled, ki ga je uprl vame, je jasno pravil, da bi za svoje besede dvignil prste desnice k prisegi in bi rekel: »Ako lažem, naj me ta voda, ki me pozna, pogoltne v najglobljo globočino, kadar vzamem veslo v roko!«

Čolniček je plul počasi in valovi so okrog njega šumeli še tiše.

»Bila je nekoč na Levogradu slavnost in na to slavnost je prišlo ljudi, da se je delala tema ob njih, kajti iz Prage so prinesli sem obleko in škofovsko kapo sv. Vojteha. A ker so ljudje vsega željni, so kakor za stavo drli k oltarju in kdor je mogel, si je iztrgal iz obleke nitko za spomin. Tamle z onega posestva je prišla deklica čisto k oltarju in si je iztrgala eno nitko. V Pragi si jo je dala obložiti z zlatom in zastekleniti, nato jo je obesila na črn svilen trak in jo je nosila ob največjih praznikih na vratu sredi cekinov. Čez nekaj let je pri njih gorelo. Bil je strašen vihar, vode ni bilo in rešili niso ničesar. Po požaru so razkopavali po pepelu in veste kaj so našli? — Bil sem sam pri tem; sicer bi tega niti ne verjel. Našli so nitko v zlatu in steklu nepoškodovano, kakor je bila tedaj, ko jo je nosila Tončka. A ko se je poročila, jo je vzela s seboj in prinesla baje svojemu tonzu srečo!«

Brodnik se je molče obrnil, pretrgal dvakrat belo se peneče valove s težkim veslom in preden bi bil izmolil pol očenaša, smo že bili pri bregu.

»Pojdite tod med skalami, sicer je nekoliko strmo, vendar je najbliže.«

»Ravnali smo se po brodnikovem nasvetu. Cilj našega izleta je bil Levograd, ubožček med češkimi cerkvami, o katerem sem vam že pisal in vam danes zopet pišem, da se mi zdi kakor beraček, ki je bil nekdaj bogat in je potem iz same ljubezni in usmiljenosti do dobrega osirotel pa čaka, da mu kaka dobra roka podeli miloščino.

Prišli smo v globoko dolino. Na obeh straneh visoke, preperеле skale, na njih tu in tam orumenela trava, kup obdelelih spominščic in tu pa tam nekoliko materinih solz.

Najrazličnejše misli so se mi vzbudile v tej kotlini in oči so se mi nehote povešile proti zemlji, k svežemu, ponekod zatemnелеmu zelenju, ki se je vilo okrog vznožja skal kot najbolj umetno spleten venec. Bile so to same spominščice, kup poleg kupa in vsaka izmed njih je imela odprt cvet. A ko sem sklonil glavo nekoliko bliže k tem ljubim cvetom, se mi je zdelo, da vidim solzo na vsakem, ki je, sam Bog ve odkod, padla v tukajšnji kotlini pod osivele skale, na katerih stoji Levograd — nekdaj zibel našega krščanstva, zdaj pa pepelka med češkimi cerkvami.

Nehote se mi je ustavila noga in pomislil sem: mar bi mogle rasti pomembnejše cvetke na teh mestih, od pradavnih dob vsemu češkemu narodu svetih. Nemci imajo na starih gradovih svoje hraste, ti hrasti jim šepetajo o prednikih najbolj čudne stvari in pevci prihajajo pod njihove krone po navdušenje. Mi Slovani imamo na propadlih spomenikih minule slave, moči in časti košate lipe, pod njihovo senco so včasih hodili naši pevci, kadar so hoteli slovanskemu ljudstvu zapeti o starih časih in ga zbuditi iz spanja. Mi češki kristjani pa imamo pri svoji zibeli — spominčico. Ali me razumete? — Ali me slišite?

Ako me ne razumete in ne slišite, pa pojdite včasih pod tukajšnje skale, ogledajte si venec iz spominčic pod Levogradom, in mogoče boste bolje občutili, kaj vam hočem reči in na kaj vas hočem spomniti, bolje, pravim, kakor lahko moje pero napiše in kakor bi si izmislila moja glava!

Za četrť ure smo bili na gradišču. Pri pokopaliških vratih nas je pričakoval grobar, oprť na lopato, pravo nasprotje brodniku. Hitro se je razgovoril in je po vsakem stavku zvito in od strani premeril človeka. Peljal nas je v cerkvico. Ko smo si ogledali notranjost, smo se ustavili pri vratih, kjer se nahajajo nagrobni spomeniki iz šestnajstega stoletja; nekdaj so bili baje pred oltarjem.

»A kdo je tu pokopan, prijatelji?«

»Sveta Ljudmila, ta-le manjša je njena hčerka in tisti vitez tam — Bořivoj!«

»Aha! — Saj imamo vendar napisano, kdo tu počiva!« sem pripomnil in pokazal na napis na nagrobniku. »Kako pa ste mogli reči, da je to grob svete Ljudmile, njene hčere in viteza Bořivoja!«

»Hm! — Jaz to obiskovalcem že davno pravim, saj nagrobniki resnično izgledajo nekako po starodavno!«

»A, kaj pa še veste, dedek?«

»Devet korakov od nekdanje lope bi moral biti na južni strani neizmerno globok vodnjak!«

Grobar je za trenutek obmolknil.

»A vi o tem vodnjaku gotovo kaj veste?«

»Kako ne bi vedel. Na tistem mestu, kjer stoji zdaj cerkev sv. Klementa, je stalo pred časi pogansko svetišče. V njem so imeli na oltarju zlato kokljo in dvanajst piščet. Vseh dvanajst iz čistega zlata. Kakor pravim, je moralo biti tedaj na Češkem zlata kakor zdaj premoga. A ko se je razneslo, da hočejo svetišče porušiti in iz zlatih piščet in koklje napraviti kelihe, so jih vrgli poganski duhovniki v tisti vodnjak in nihče jih ni več videl.«

Razgledali smo se tudi po pokopališču. Ko sem pregledoval spomenike, sem za trenutek pozabil, da stojim na tleh, katerih preteklost je starejša nego vsa češka zgodovina, da stojim na tleh, posvečenih po stopinjah apostola Metoda, da bivam na mestu, o katerem bi se v zgodovini krščanstva v naših zemljah lahko z vsem pravom napisalo: Sezuj čevlje s svojih nog, kajti mesto, na katerem stojiš, je sveta zemlja. — Napisi na boljših spomenikih so nemški! Tako se je tudi v to zatišje vrinilo tujstvo!

»Ali ne veste, dedek, nič več? Ste tu stražnik cerkvice svetega Klementa in bi morali poznati vsak kamen!«

»Saj ga tudi poznam, dragi gospod! Vprašajte me, kje kdo leži, kje je bil kdo izkopan, vse vam povem na pamet!«

Starček me ni razumel. Ali njegova glava je imela resnično nekaj podobnega z mrtvaško knjigo, v kateri so zapisani vse umrli.

»Ali kaj najdem? — Črepinje in zopet črepinje. Pravijo, da so to bile žare. Nekoč sem tu našel groš in sem dobil za njega dva hlebca kruha. Letos so našli tamle na nasipih široko skledo — grobar je zaprl oči in izbulil usta; zdelo se mi je, da se je smejal, — in v tisti skledi predivo in preperelo slamo.«

Več stražnik svetoklementske cerkvice na Levogradu ni vedel.

»Da bi se nas Gospod Bog usmilil in nam podelil dežek!« A dedek je pri tem pogledal na žito v gradišču tako sočutno, kakor bi bil pogledal, ko bi Morana v njegovem okolišu lakomno žela in bi končno vendar kdo prišel prosit za grob. —

Stal sem zopet pod skalo pri zelenem vencu spominčic. Utrgal sem nekoliko teh cvet in v trenutku sem bil zopet na čolničku.

Brodnik je pogledal name, potem pa šopek v moji roki, zamajal z glavo in rekel:

»Glej, glej! Na nekaj bi bil skoraj pozabil! Pa saj ste to sami opazili. Ali pa veste, kaj je prerokoval sveti Metod, ko je posvetil tukajšnjo cerkvico in poskropil tudi te cvetlice? Prerokoval je, da se bo Čehom vedno dobro godilo, dokler bodo pod Levogradom cvetele spominčice, ali slabo jim bo, ko začno usihati! — In kadarkoli so hodili ljudje iz okolice v tujino, vedno so si trgali spominčice pod temi-le skalami, da bi ne pozabili znancev in prijateljev v domovini!«

— — »Torej samo zeleni, razvijaj se in cveti, ti nežna, draga cvetka, naj nam bo tu na Češkem dobro, kakor je bilo nekdanj — v pradedni dobi, in ne usahni nikdar — ne veke vekov ne!« sem zašepetal in se še enkrat ozrl v ozko dolinico z levogradskimi spominčicami.